

آشنایی با خدمات «مراقبت باروری ویژه» در زنان واجد شرایط پزشکی

اهداف آموزشی

امید است خوانندگان محترم پس از مطالعه:

- از اهمیت ارائه خدمات مراقبت باروری ویژه در تأمین سلامت زنان و کاهش عوارض بارداری و زایمان آگاه شوند.
- نحوه ارائه خدمات مراقبت باروری ویژه در مراکز خدمات جامع سلامت را توضیح دهند.

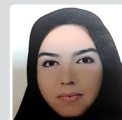
زهرا موسی آبادی

کارشناس باروری سالم و جمعیت
دانشگاه علوم پزشکی مشهد

مریم صادقی

کارشناس مادران
دانشکده علوم پزشکی نیشابور

کبری کاهانی

مربی مادران مرکز آموزش بهورزی
دانشکده علوم پزشکی نیشابور

ویژه، کاهش مرگ و عوارض دوران بارداری در زنان واجد شرایط پزشکی است.

وظایف بهورز در ارائه خدمت مراقبت باروری ویژه

۱. ثبت اطلاعات زنان واجد شرایط متقاضی در پرونده الکترونیک سلامت
۲. ارزیابی و ارائه خدمت مراقبت باروری ویژه (روش‌های موقت) در افراد بدون بیماری زمینه‌ای طبق بسته خدمتی مراقبت‌های ادغام یافته سلامت باروری و فرزندآوری و ارجاع به پزشک مرکز در صورت بیماری‌های زمینه‌ای
۳. ارجاع زنان متقاضی بستن لوله‌های رحمی به پزشک مرکز
۴. تداوم خدمت و مراقبت‌های باروری ویژه (روش‌های موقت) تا زمانی که شرایط بیماری یا سلامت فرد، اجازه بارداری را به وی بدهد.
۵. انجام مشاوره فرزندآوری به محض آن‌که شرایط بیماری یا سلامت فرد اجازه بارداری را به وی بدهد.
۶. پیگیری موارد ارجاعی

مراقبت باروری ویژه مجموعه خدمات و مراقبت‌هایی است که برای گروه هدف (زنان ۱۰ تا ۵۴ ساله همسر دار) و واجد شرایط پزشکی ارائه می‌شود.

در راستای سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغ شده از سوی رهبر معظم انقلاب (۱۳۹۳) و مسأله جدی تغییر ترکیب جمعیت کشور به سمت پیر شدن و سالخوردگی، ضروری است سیاست‌های اجتماعی اقتصادی و همچنین سلامت به‌طور همه‌جانبه در راستای افزایش نرخ باروری کلی و تشویق جدی زنان و مردان به فرزندآوری برنامه‌ریزی شود. در این راستا برنامه باروری سالم و فرزندآوری در راستای ارتقای نرخ باروری کلی و با هدف ترویج رفتار باروری سالم، ترغیب خانواده‌ها به فرزندآوری بهنگام و نیز پیشگیری از ناباروری شکل گرفته است.

گاهی ممکن است برخی از زنان به دلیل شرایط پزشکی امکان تجربه بارداری سالم را نداشته باشند، برای این که عوارض بارداری و زایمان در این زنان کاهش یابد و بارداری و زایمان سالم و ایمن‌تری را تجربه کنند، انجام مراقبت و مشاوره‌های قبل از بارداری با رویکرد ترویج شیوه زندگی سالم و نیز کنترل بیماری در این افراد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بدیهی است زن و شوهر باید از لحاظ جسمی روانی آمادگی لازم برای باروری و فرزندآوری را داشته باشند و با توجه به سن و وضعیت سلامت تصمیم‌گیری مناسبی انجام گیرد. بدین منظور دستورعمل کشوری ارائه خدمات «مراقبت باروری ویژه» در زنان واجد شرایط پزشکی با هدف کاهش مرگ و عوارض دوران بارداری در زنان واجد شرایط پزشکی ابلاغ شده است.

همه ارائه دهندگان خدمات باروری سالم در سطوح مختلف ارائه خدمت، ملزم به اجرای مفاد این دستور عمل هستند.

زنان واجد شرایط پزشکی: زنان ۱۰ تا ۵۴ ساله همسر دار هستند که حداقل یکی از شرایط بیماری‌های مندرج در دستور عمل دریافت خدمات مراقبت باروری ویژه (روش‌های موقت و بستن لوله‌های رحمی) را دارا باشند. **مراقبت باروری ویژه:** مجموعه خدمات و مراقبت‌هایی است که برای گروه هدف (زنان ۱۰ تا ۵۴ ساله همسر دار) و واجد شرایط پزشکی ارائه می‌شود. دلیل ارائه مراقبت باروری

فرآیند ارائه خدمت مراقبت باروری ویژه

(بستن لوله‌های رحمی)

با مراجعه فرد به خانه بهداشت برای دریافت خدمت بستن لوله‌های رحمی، در ابتدا بهورز با سؤال از نوع مشکل پزشکی وی، دسته‌بیماری را مطابق دستورعمل تعیین کرده و او را به پزشک مرکز خدمات جامع سلامت ارجاع می‌دهد.

قبل از ارجاع فرد به پزشک، ضروری است بهورز اقدام‌های زیر را انجام دهد:

- مشاوره با فرد و همسر وی: مطابق با دستور عمل ابلاغ شده، مشاوره باروری سالم و فرزندآوری باید با حضور همسر و با توجه به شرایط باروری فرد باشد و در صورتی که فرد واجد شرایط، قویاً تمایلی به داشتن فرزند ندارد، فرآیند خدمت ادامه یابد. تأکید می‌شود برای زوج‌هایی که اصلاً فرزند ندارند یا یک فرزند دارند مشاوره به شکل کامل و دقیق انجام گیرد.
- تأکید بر عوارض: در هنگام مشاوره، نسبت به عوارض بستن لوله‌های رحمی از جمله عوارض عمل جراحی، پرهزینه و دشوار بودن عمل برگشت باروری و احتمال

تغییر میزان خونریزی قاعدگی و همچنین شانس کم موفقیت در انجام عمل برگشت باروری، به فرد و همسر وی آگاهی کامل داده شود.

- توضیح کامل فرآیند ارائه خدمت: برای فرد و همسر وی مراحل و فرآیند خدمت بستن لوله رحمی به طور کامل و شفاف به شرح زیر توضیح داده شود:

«مراجعه‌کننده متقاضی دریافت خدمت بستن لوله‌های رحمی، پس از ارجاع از سوی بهورز در زمان مراجعه به پزشک مرکز خدمات جامع سلامت، لازم است همه مستندات دال بر وجود بیماری خود را همراه داشته باشد. منظور از مستندات بیماری، همه شواهد تشخیصی درمانی، خلاصه پرونده و... دال بر ابتلای فرد به بیماری و مستند تشخیصی پزشک معالج است.»

«پزشک مرکز خدمات جامع سلامت ضمن بررسی دقیق مستندات و گواهی پزشک معالج، در صورت تأیید واجد شرایط بودن فرد برای بستن لوله‌های رحمی، پس از مشاوره با فرد و همسر وی، فرم شماره ۱ را تکمیل کرده و او را به دبیرخانه کمیته شهرستانی «بررسی و تأیید بستن لوله‌های رحمی»، جهت طرح

کمیته‌ها و لزوم تأیید در کمیته نظارتی به متقاضیان واجد شرایط در دوران بارداری اطلاع رسانی شود.

ارایه خدمت مراقبت باروری ویژه (روش‌های موقت)

هنگامی که خانم ۱۰ تا ۵۴ ساله همسر دار به خانه بهداشت مراجعه می‌کند و متقاضی استفاده از روش‌های موقت است:

۱) اگر فرد، واجد شرایط مشاوره فرزند آوری نباشد باید ضمن ثبت اطلاعات وی در سامانه پرونده الکترونیک، از نظر دسته بندی شرایط/ بیماری‌های مجاز برای دریافت خدمت مراقبت باروری ویژه (روش موقت)، توسط بهورز بررسی شود:

الف) علل زنان و مامایی: در صورتی که فرد حداقل دارای یکی از شرایط زیر باشد:

- سن زیر ۱۶ سال
- در زنان کمتر از ۳۵ سال که فرزند خود را شیر نمی‌دهند تا ۱۸ ماه پس از زایمان
- در زنان کمتر از ۳۵ سال که فرزند خود را شیر می‌دهند در صورت تداوم شیردهی تا ۲۴ ماه پس از زایمان
- در زنان بالای ۳۵ سال بدون هیچ بیماری زمینه‌ای و عارضه در بارداری قبلی تا ۱۲ ماه پس از زایمان
- در زنان با عارضه پره اکلامپسی/ زایمان زودرس در

در کمیته مذکور، ارجاع می‌دهد. لازم است تأکید شود فرد حتماً به همراه همسر خود به دبیرخانه کمیته «بررسی و تأیید بستن لوله‌های رحمی» مراجعه کند و در هنگام مراجعه نیز همه مدارک و مستندات بیماری را به همراه داشته باشد.

« در مواردی که پزشک مرکز خدمات جامع سلامت بر اساس دستور عمل ارایه خدمات مراقبت باروری ویژه تشخیص دهد که برای طرح موضوع در کمیته، نیاز به مستندات بیشتر یا تأییدیه از سوی سایر متخصصان است، ضمن تکمیل فرم شماره ۴، فرد را برای بررسی و تأیید تشخیص یا دریافت تأییدیه به متخصص مرتبط ارجاع می‌دهد.

« مسؤؤل بهداشت خانواده شهرستان (مسؤؤل دبیرخانه کمیته شهرستانی) ضمن دریافت مستندات زیر از متقاضی و همسر وی می‌خواهد تا فرم شماره ۲ را برای طرح در کمیته با ذکر شماره تلفن و آدرس تکمیل کنند.

مستندات لازم برای تحویل به دبیرخانه کمیته شهرستانی

۱. کارت ملی زن و شوهر
۲. اصل و تصویر صفحه اول و دوم شناسنامه خانم
۳. اصل و تصویر گواهی پزشک/ پزشکان متخصص و سایر مستنداتی که دال بر بیماری فرد است.
۴. فرم شماره ۱ تکمیل شده توسط پزشک مرکز خدمات جامع سلامت
- پس از تأیید در کمیته، متقاضی فرم شماره ۳ (فرم معرفی به بیمارستان برای دریافت خدمات مراقبت باروری ویژه انجام بستن لوله‌های رحمی) را از دبیرخانه کمیته دریافت کرده و در هنگام مراجعه به بیمارستان با خود همراه می‌برد.
- با توجه به ممنوع بودن انجام بستن لوله‌های رحمی به عنوان اورژانس یا تحت شرایط اورژانس، لازم است در مورد نحوه ارایه این خدمت، برگزاری

۱. فرم معرفی بستن لوله‌های رحمی از مرکز خدمات جامع سلامت
۲. فرم درخواست بررسی مراقبت باروری ویژه در افراد دارای شرایط پزشکی
۳. فرم درخواست طرح در کمیته بررسی و تأیید بستن لوله‌های رحمی

دارویی به داروخانه ارجاع داده می‌شوند.
 (۵) در صورت عدم تأیید بیماری توسط پزشک، آموزش و مشاوره فرزندآوری به فرد ارائه شود.
 (۶) مراقبت‌های دوره ای بر اساس دستور پزشک و روش انتخابی انجام شود.
 (۷) در صورت تغییر شرایط فرد، قطع روش و آموزش/ مشاوره فرزندآوری انجام شود.
 (۸) در صورت کنترل بیماری بر اساس دستور پزشک، قطع روش و آموزش/ مشاوره فرزندآوری ارائه شود.
 (۹) در صورت تقاضای فرد برای تغییر روش، به پزشک ارجاع شود.

الزامات ارائه خدمات مراقبت باروری ویژه

- خدمات مراقبت باروری ویژه صرفاً به زنانی ارائه می‌شود که شخصاً متقاضی دریافت خدمات هستند.
- مراقبت باروری ویژه (روش‌های موقت و بستن لوله‌های رحمی) صرفاً بر اساس فهرست موارد مجاز موجود در دستور عمل، ارائه می‌شود.
- در همه موارد دریافت خدمات مراقبت باروری ویژه (روش‌های موقت و بستن لوله‌های رحمی) باید حداقل یک بار مشاوره با زن واجد شرایط به همراه همسر وی انجام شود.
- هر زمان فرد واجد شرایط دریافت خدمات مراقبت

بارداری قبلی تا ۱۸ ماه پس از زایمان

- در صورت استفاده از روش‌های کمک باروری (IVF و...)
- تا ۱۲ ماه پس از زایمان
- (ب) بر اساس خوداظهاری یا مستندات موجود دارای حداقل یکی از بیماری‌های مجاز مطابق دستور عمل باشد.
- (ج) همه افراد دارای شرایط/ بیماری‌های مجاز برای بستن لوله‌های رحمی که متقاضی استفاده از روش‌های موقت هستند.
- (۲) در صورتی که فرد بر اساس خود اظهاری و همچنین مستندات در یکی از دسته‌های بیماری مجاز برای ارائه خدمت روش موقت قرار گیرد، ضمن تعیین دسته بیماری وی، در ابتدا باید برای بررسی و تأیید بیماری و سایر اقدامات مورد نیاز به پزشک ارجاع داده شود و به وی توصیه شود به همراه همسر و مستندات بیماری به پزشک مراجعه کند.
- (۳) زنان واجد شرایط پزشکی برای مشاوره و بررسی موارد منع مصرف مطلق و نسبی روش‌های موقت و تعیین روش‌های مناسب به پزشک ارجاع شده و پزشک روش‌هایی که با توجه به شرایط / بیماری فرد قابل استفاده است را در پسخوراند ارجاع مشخص می‌کند.
- (۴) زنان واجد شرایط پزشکی پس از دریافت مراقبت و آموزش‌های لازم در خصوص عوارض روش‌ها و انتخاب روش و تجویز، از مرکز ارائه خدمت جهت دریافت ارقام

مراجعه کننده نباید از دریافت اطلاعات درست و کافی محروم شود و باید با ایجاد محیط حمایتی و تشویق به سؤال کردن، ابهامات وی در زمینه مراقبت باروری ویژه و همچنین فرزندآوری بهنگام، برطرف شود.

- باروری ویژه، تمایل به بارداری داشته باشد، ضمن آموزش ضرورت مراقبت‌های بیشتر در دوران بارداری جهت پیشگیری از وقوع عوارض احتمالی، وی را برای دریافت مراقبت‌های پیش از بارداری به ماما ارجاع دهید.
- در هنگام مشاوره، همواره می‌بایست شرایط بیماری و وضعیت فرزندآوری متقاضی، در نظر گرفته شود.
- عوارض مربوط به ارایه خدمات مراقبت باروری ویژه (روش‌های موقت و بستن لوله‌های رحمی) با توجه به شرایط پزشکی فرد و همچنین وضعیت فرزندآوری به وی توضیح داده شود.
- اصول آموزش / مشاوره صحیح و برقراری ارتباط خوب در ارزیابی وضعیت سلامت باروری و فرزندآوری مراجعه کننده رعایت شود.
- مراجعه کننده نباید از دریافت اطلاعات درست و کافی محروم شود و باید با ایجاد محیط حمایتی و تشویق به سؤال کردن، ابهامات وی در زمینه مراقبت باروری ویژه و همچنین فرزندآوری بهنگام، برطرف شود.
- حین مراقبت و مشاوره، محدودیت در تعداد فرزندان و فرزندآوری به مراجعان القا نشود. از القای پرخطر

بودن فرزندآوری و ایجاد ترس و دلهره در مراجعان خودداری شود.

- آموزش و مشاوره صرفاً به دریافت خدمات مراقبت باروری ویژه محدود نشود و آموزش شیوه زندگی سالم با رویکرد ارتقای باروری و فرزندآوری بهنگام به همه افراد گروه هدف ارایه شود.
- پیگیری زنان واجد شرایط مراقبت باروری ویژه می‌بایست به شکل فعال انجام شود.

نتیجه گیری

زنان نیمی از نیروی انسانی هر جامعه را تشکیل می‌دهند و نقش مهمی به عنوان مادر و همسر در حفظ و بقای کانون گرم خانواده و جایگاه مهمی در توسعه عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و آموزشی دارند. در راستای سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغی مقام معظم رهبری و با توجه به اهمیت حفظ و ارتقای سلامت باروری زنان، دستور عمل «ارایه خدمت مراقبت باروری ویژه» در زنان واجد شرایط پزشکی ابلاغ شده و همه ارایه دهندگان خدمت ملزم به اجرای مفاد آن هستند. بر اساس این دستور عمل برای این که عوارض بارداری و زایمان در زنان واجد شرایط پزشکی کاهش یابد و بارداری و زایمان سالم و ایمن تری را تجربه کنند، انجام مراقبت و مشاوره‌های قبل از بارداری با رویکرد ترویج شیوه زندگی سالم و نیز کنترل بیماری در این افراد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

آشنایی زنان واجد شرایط، با اهمیت و نحوه ارایه خدمات مراقبت باروری ویژه، سبب همکاری بیشتر این گروه با تیم سلامت خواهد شد و در تأمین سلامت زنان نقش بسزایی دارد.

منابع:

- دستورالعمل کشوری ارایه خدمات مراقبت باروری ویژه در زنان واجد شرایط پزشکی ۱۳۹۸
- راهنمای اجرایی ارایه خدمت بستن لوله‌های رحمی در زنان واجد شرایط پزشکی ۱۳۹۹

به این موضوع امتیازدهید (اتا ۱۰۰). کد موضوع ۱۰۸۱۰ پیامک ۳۰۰۰۷۲۷۳۱۰۰۱. نحوه امتیازدهی: امتیاز- شماره مقاله. مثال: اگر امتیاز شما ۸۰ باشد (۸۰ - ۱۰۸۱۰)